

landgoed
Harinxma State

landgoed
Harinxma State
beetsterzwaag

Wie Beetsterzwaag zegt ...

zegt bossen, parken en landhuizen, heide, monumentale boerderijen en het prachtige beekdal van het Koningsdiep. Een van de pareltjes van Fryslân nietwaar? Onze aandacht en zorg meer dan waard. Je zou dus denken dat die zorg wel goed geregeld is en dat iedereen zich van de noodzaak van die zorg volop bewust is. Op z'n minst de mensen die in of vlak bij dit landschap wonen. Die er hun dagelijkse of wekelijkse ommetje maken. Niets is minder waar. De kwaliteit van het landgoederenlandschap van Beetsterzwaag en Olterterp, dat de rijke boeren en Friese adel van weleer ons hebben nagelaten, staat onder druk. Hoe dat kan?

Vroeger was het eigendom van de landgoederen in handen van particuliere families, die hun bezit koesterden en er goed voor zorgden. In de 20e eeuw zijn de landgoederen nagenoeg allemaal in handen gekomen van ideële of commerciële organisaties en hun hoofddoelstelling is een andere dan het behoud of de kwaliteitsverbetering van hun bezit. Daarnaast maakten steeds verder stijgende loonkosten onderhoud onbetaalbaar. Gevolg is dat de landgoederen, vooral na WOII, aan hun lot werden overgelaten en dat terwijl de recreatiedruk toenam. Resultaat is een landschap in verval dat onderhoud en restauratie hard nodig heeft.

Als we niets zouden doen, dan zou Fryslân een van zijn cultuurhistorische pronkstukken verliezen en dat zou eeuwig zonde zijn. Vanuit dit besef hebben de landgoedeigenaren van Beetsterzwaag en Olterterp de handen ineen geslagen en de Vereniging De Opsterlandse Groene Parels opgericht.

Dankzij een financiële bijdrage van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed, de provincie Fryslân, de Stichting Van Teyens Fundatie en een financiële bijdrage van de eigenaren zelf, is het De Opsterlandse Groene Parels gelukt om het project 'de 7 bossen van Beetsterzwaag' te starten. Dit project heeft als doel om het landgoederenlandschap van Beetsterzwaag en Olterterp een kwaliteitsimpuls te geven. Naast het onderhoud van bossen en paden wordt er geïnvesteerd in de restauratie van cultuurhistorische elementen, zoals de parken, met hun vijvers, slingerende paden, beelden en bloembedden.

Maar een landschap als dit vraagt om voortdurende zorg en dus wordt er ook gezocht naar manieren om toekomstig onderhoud - en herstel te financieren én de toenemende kosten die de recreatie in het gebied met zich meebrengt.

De landgoederen zijn in particuliere handen, maar voor iedereen vrij toegankelijk. De burgers hebben de lusten, de eigenaren de lasten. Lasten die niet opwegen tegen de openstellingssubsidies die ze als eigenaar ontvangen.

Onze vereniging wil de bewoners van Beetsterzwaag en omgeving – en liefst van heel Friesland – graag van deze situatie bewust maken. Want alleen met hun steun en hun bijdrage, als vrijwilliger of financieel - hoe klein ook - moet het lukken om dit prachtige culturele erfgoed in stand te houden. Zeker als daarbij ook nog de lokale ondernemers, de gemeente Opsterland en de provincie Friesland er - samen met onze vereniging - de schouders onder zetten.

Maarten Ruys, voorzitter Vereniging De Opsterlandse Groene Parels

Slingervijver met zicht op noordzijde Harinxma State

Hoe Harinxma State in Beetsterzwaag terecht kwam

Harinxma State werd in 1843 gebouwd door Maurits Pico Diederik baron van Harinxma thoe Slooten. Zijn wortels lagen niet in Opsterland - hij was in 1804 geboren in Holwerd. De reden dat Harinxma State uiteindelijk in Beetsterzwaag verrees, kwam door het volgende.

Maurits' vrouw, Clara Feyona van Eysinga, dochter van Binnert Philips Jonkheer van Eysinga en Eritia Ena Romelia van Lynden was in 1812 geboren in Beetsterzwaag, in het Eysingahuis in de Hoofdstraat. Clara's oom had in 1821 Lyndensteijn gebouwd en Landgoed Oltterterp behoorde toe aan Clara's familie van moederskant: de familie van Boelens. Beetsterzwaag en Oltterterp waren haar geboortegrond.

Eerst woonde het echtpaar midden in Drachten - Harinxma was grietman van Smallingerland - in een fraai huis schuin tegenover het huidige theater De Lawei. Maar na een oproer onder de bevolking verhuisde het echtpaar naar Beetsterzwaag. Een verhuizing waar de huidige familie nog blij mee is, want was dat niet gebeurt, dan hadden ze nu in Drachten gewoond.

Over de precieze toedracht van de 'vlucht' naar Beetsterzwaag heeft de SA op 30 september 2014 verslag gedaan. Op de volgende bladzijden een uitgebreid citaat uit dat artikel.

Kuyper Atlas 1868

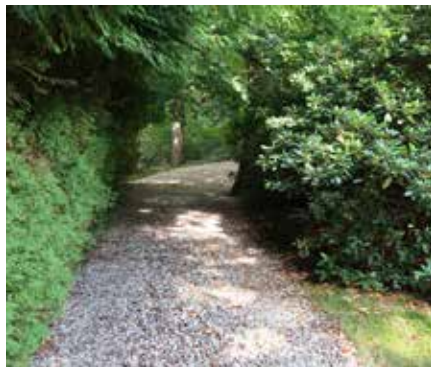
“Het einde van de dertiger en begin van de veertiger jaren van de 19e eeuw waren moeilijke tijden. In de praktijk betekende dit dat het gemeentebestuur zware maatregelen moest nemen om de eindjes aan elkaar te knopen. Het spreekt vanzelf dat deze maatregelen niet altijd goed vielen bij de bevolking. En dus was ook het grietenijbestuur weinig populair. De bevolking in Smallingerland verweet hen schraapzucht en willekeur. Zo kwam er in 1835 een besluit waardoor het verboden was om ‘s avonds na tien drank te schenken in herbergen en kroegen. Sterker nog: om kwart over tien moest iedereen vertrokken zijn. Wie dan nog wel binnen was, kon rekenen op een zware boete. Dat was de theorie, in de praktijk viel het nog wel mee. De gezagsdragers zagen veel door de vingers. Totdat grietman Van Harinxma van hogerhand op de vingers werd getikt en hij opdracht kreeg de regels beter na te leven. Hij liet vervolgens boetes uitschrijven, maar ook dat leek erger dan het was. De overtreders betaalden niet en hoorden daarna weinig meer. Maar anderhalf jaar later moesten 63 personen zich ineens alsnog verantwoorden. Zij weigerden. Bij de rechter bleek dat er was geknoeid met de processen-verbaal, waarna het hele dossier in de doofpot verdween. Ook de boeren konden het bloed van de bestuurders wel drinken. Zij waren zelf verantwoordelijk voor het onderhoud van de landwegen. De grietenijbestuurders kwamen echter alleen in de herfst controleren, de

natste periode. De staat van de wegen liet dan natuurlijk te wensen over. Maar ook daar was een oplossing voor. De grietenij liet de wegen op kosten van de boeren opknappen.

Het klokoproer

Het liep in Smallingerland pas echt uit de hand toen de jongeren zich gingen roeren. Het was al jarenlang traditie dat zij op zaterdagavond tussen zessen en negenen drie uur lang de klokken luiden. Een wekelijkse bijeenkomst waarop de jongens indruk konden maken op de ook volop aanwezige meisjes. Dat feest was het eerst voorbij op de Noorderbegraafplaats, toen Smallingerland een vervallen klokkenstoel niet wilde vervangen. In juni 1841 werd het luiden van de klokken vanwege de kosten ook verboden op de Zuiderbegraafplaats. Het onderhoud aan de klokken zou jaarlijks 30 gulden kosten en dat vond de grietenij te duur. Al snel gingen er geruchten dat er hele andere motieven waren. Er werd gefluisterd dat de vrouw van de grietman een zwak gestel had en niet tegen het lawaai op zaterdagavond kon. De jongeren legden zich er aanvankelijk bij neer, maar toen werd het kerst. In Drachten waren de kerkklokken vanuit de hele omgeving te horen. De Drachtster jeugd kon zich niet langer inhouden en luidde ook in eigen dorp de klokken. De grietman greep naar zijn geweer en omstanders konden

10

Een oprit - zuidwest - voert vanaf de Van Harinxmaweg naar de westzijde van het huis

11

Hoofdentree - westgevel

maar net voorkomen dat hij begon te schieten. Maurits Pico Diederik had de schrik echter in de benen en liet zo snel mogelijk 58 soldaten uit Leeuwarden aanrukken om de orde te herstellen. Uiteindelijk keerde de rust terug en rond het klokluiden kwamen er nieuwe regels. Toch werd de grond de grietman te heet onder de voeten. Hij diende zijn ontslag in en nam de vlucht naar het nabij gelegen Beetsterzwaag.

Hier bezat zijn schoonfamilie land. Van Harinxma hield niet van halve maatregelen. Zijn state in Drachten stond er nog maar vijf jaar, maar Maurits liet het huis steen voor steen afbreken om het een paar kilometer verderop in Beetsterzwaag weer op te bouwen. Daar staat het als Harinxmastate nog steeds.”

Doorzicht naar het park in Engelse landschapstijl, hoogstwaarschijnlijk rond 1845 ontworpen door Lucas Pieters Roodbaard

14

Noordzijde met uitzicht op park en de Slingervijver. Terugblik naar oprit

15

18e eeuwse stenen Lodewijk XV sokkel met zonnewijzer van recenter datum

Historische tuin en parkaanleg

Het park in landschapsstijl is rond 1845 hoogstwaarschijnlijk door Roodbaard ontworpen. Ook andere tuinen en parken in Beetsterzwaag zijn van zijn hand.

Het park bestaat uit drie delen.

Een ruim gazon voor het huis met enkele solitair en een strook Rhododendrons ter afscheiding van de Van Harinxmaweg.

Ten noorden van het huis bevindt zich een slingervijver, omgeven door open ruimten met solitair, heesters en een bosgedeelten dat door slingerpaden wordt doorsneden.

Aan de overzijde van de Van Harinxmaweg, ten zuiden van het huis, bevindt zich het "overpark" - het Ooievaarsnest - bestaande uit een rechthoekige weide met enkele solitair, die in visueel opzicht vanuit het huis een belangrijke open rol vervult.

Slingervijver aan de noordkant van het huis. Langs de vijver paden met beuken, eiken en heesters.

Zicht op de vroegere tuinmanswoning en Kerkepad Oost. Het pad voert terug naar de vijver met zicht op de noordzijde van Harinxma State

Het park wordt doorkruist door een rechte oprijlaan met eiken in 'enkel-verband'. Ten oosten van deze laan bevindt zich aan de zuidkant een komvormige weide, omgeven door bomen en heesters en fragmenten van slingerpaden. Ten noorden van deze weide lag de voormalige moestuin en boomgaard.

Een oprit - zuidoost - voert via een oprijlaan naar het koetshuis en de oostzijde van Harinxma State

Oprit naar Koetshuis en oostzijde van Harinxma State

Weide aan de oostzijde van de rechte oprijlaan. Voor het ontstaan van Harinxma State stond op deze plek een boerderij - een zathe?

Muur van de voormalige moestuin

Plek van de voormalige moestuin en boomgaard. Onlangs zijn nieuwe fruitbomen aangepland. De weide wordt begrasd door paarden.

*De beuk voor het huis heeft inmiddels kolossale afmetingen gekregen.
Oostgevel en zicht op Harinxma State vanaf het oosten*

Achterzijde Koetshuis, paardenstal en xxxxxx woning

xxxx woning met onder - rechts, zicht op de onlangs gerestaureerde Ijskelder

Cultuurhistorisch erfgoed

Zorg voor het cultuurhistorisch erfgoed behoort tot een van de belangrijkste de prioriteiten van Landgoed Harinxma State. Of het nu gaat om de voormalige ijskelder, het 19e eeuwse hondenhok, om het landschapspark, het huis of de woningen - rijksmonumenten - die tot het landgoed behoren, het beleid is om te investeren in restauratie en onderhoud.

Restauratie en renovatie van de woningen gebeurt onder leiding van het architectenkantoor Kijlstra en Brouwer uit Beetsterzwaag en door lokale aannemers, schilders en installateurs.

Recentelijk zijn Van Harinxmaweg 5, Kerkepad Oost 47, Kerkepad West 1 en 2 en Beetsterweg 16 opgeknapt.

meer info?

Kerkepad West 1

Houten Hondenhok uit ca. 1900. De 21e eeuwse hond wil er t.b.v. de foto voor gaan liggen, maar niet in.

Originele paardenstal en Ijskelder

Landgoed Beheer

Landgoed Harinxma State is het enige landgoed in Beetsterzwaag en Olterterp dat nog als een echt landgoed beheerd wordt. De bossen en landerijen en natuurterreinen van het landgoed zorgen voor de noodzakelijke inkomsten om het onderhoud van het huis, het park te financieren.

Houtkap zorgt voor inkomsten uit de bosbouw; pacht zorgt voor inkomsten uit de landerijen, subsidies zorgen voor de noodzakelijke inkomsten voor het behoud van de natuurterreinen, zoals de Lippenhuister Heide en de zomerpolder langs de A7, en het onderhoud van de terreinen die zijn opengesteld voor het publiek. Misschien wel het bekendste is de Zandlaan, die dagelijks door vele fietsers en wandelaars gebruikt wordt.

anekdote of nog meer ruimte voor (betere) info?

Het eeuwenoude Kerkepad Oost doorkruist de weides en bossen die deel uitmaken van Landgoed Harinxma State

Bosbouw is een van de inkomstenbronnen van het landgoed. Het Boekenhiem, Roekebos

De landerijen langs het Koningsdiep behoren tot het landgoed, evenals de weides rondom Bethlehem, tegenover Landgoed Lauswolt.

Beetsterweg 16 - rijksmonument. Deze biologische melkveehouderij maakt deel uit van de exploitatie van het landgoed

De gerestaureerde potstal - een van de weinigen die er nog zijn - waarin zich na de winter een 1,5m hoge laag ruwe stalmest heeft opgehoopt

Dit boekje is gemaakt ter gelegenheid van
Landgoeddag Harinxma State op 24 september 2017.

Landgoeddag Harinxma State is georganiseerd
door *de 7 bossen van Beetsterzwaag* i.s.m.
de familie d'Ansembourg - Harinxma thoe Slooten
Vereniging De Opsterlandse Groene Parel
Stoeterij Het Swarte Paert
Stichting Historisch Beetsterzwaag
Landelijke de Waldruters

Landgoeddag Harinxma State is mede mogelijk
gemaakt door financiële bijdragen van
Stichting Van Teyens Fundatie en
Plaatselijk Belang Beetsterzwaag - Olterterp.

Foto's

Jon Dijkstra p30, 40
Lenneke Büller

Tekst en vormgeving

© 2017 Skiere Skuorre

